

הגדה של פסח

22,000 km²

1:75

1,650,000 km²

וְהִיא שְׁעֵמֶדָה לְאֲבוֹתֵינוּ וְלָנוּ. שְׁלֹא אֶחָד בְּלִבָּד עָמַד עָלֵינוּ לְכַלּוֹתֵנוּ אֶלָּא שְׁבָבָל דּוֹר וְדוֹר עוֹמְדִים עָלֵינוּ לְכַלּוֹתֵנוּ וְהַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא מְצִילֵנוּ מִיָּדָם:

www.tefilah.org
beni.gesundheit@tefilah.org

הַגְּדַת הַיּוֹר וְדוֹר

הוא יהיה אומר:
בן חמש שנים למקרא

בן עשר למשנה
בן שלש עשרה למצות

בן חמש עשרה לתלמוד
(אבות ה', כא)

מקרא

ארבעת הבנים
עשר מצות
מקרא ביכורים
קריאת הלל המצוי
והלל הגדול

משנה

משנה פסחים פ"י
נוסח הירושלמי

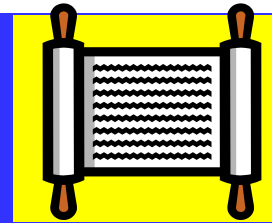
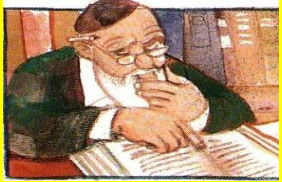
תלמוד
מדרש

תלמודים ותוספתא
מדרשי הלכה
מדרש ארבעת הבנים

גאונים
וראשונים

סימני ההגדה
הא לחמא עניא
חסל סידור פסח
משנת הרמב"ם

בְּכֹל יוֹר וְדוֹר תִּיב אָדָם לְרֹאוֹת אֶת עֲצָמוֹ בְּאֵלוֹ הוּא יֵצֵא מִמִּצְרַיִם
(משנה פסחים י', ה)

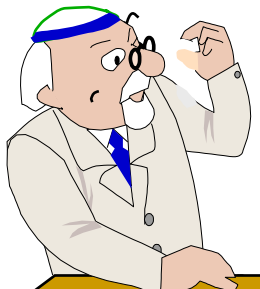
אחרונים

ראשונים
\ גאונים

תלמוד
מדרש

משנה

מקרא

עיוני הגדה
www.tefilah.org

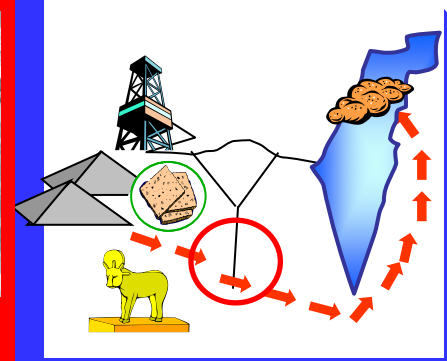
(אבות פ"ה מכ"א;
חסר בכת"י)

בבלי מול
ירושלמי

נצרות
symposium

כתבי יד
של המשנה

בן חמש עשרה
לתלמוד..."

בן עשר למשנה
בן שלש עשרה למצות

בן חמש שנים
למקרא

- הוספות מהתלמוד ומדרש

- פרק "ערבי פסחים"
- פירוש צמוד
- השוואה לתוספתא

- יציאת מצרים במקרא
- מבנה החגים
- פרשת ביכורים
- קריאת הלל (תה' קיי"ג-קיי"י)
- עשר מכות
- ארבעת הבנים ע"פ המקרא

הגדת המסנה

(מסכת פסחים פרק י')

סימני הסדר

- קדש
- ורחץ
- כרפס
- יהץ
- מגיד

א) ערבי פסחים סמוך למנוחה, לא יאכל אדם עד שתחשך, ואפילו עני שבישך את לא יאכל עד שיקטב, ולא יפתחו לו מארבעה כוסות של יין, ואפילו מן התמחוי;

ב) מזנו לו כוס ראשון, בית שפאי אוקרים: מברך על היים ואחר כך מברך על היין, ובית הלל אוקרים: מברך על היין ואחר כך מברך על היים;

ג) הביאו לפניו - מטבל בחנות עד שפגיע לפרפרת הפת. הביאו לפניו מצה וחמדת ודגית וישי תבשילין אף על פי שאין דגית מצוה, רבי אליעזר ברבי צדוק אומר: מצוה, ובמקדש היו מביאים לפניו גופו של פסח;

ד) מזנו לו כוס שני וזכאן הבן שואל אביו, ואם אין דגית כבן אביו מלפוד מה נשתנה הלילה הזה מכל הלילות שבכל הלילות אנו אוכלין חמין ומצה, שבכל הלילות אנו אוכלין שאר דגיות, שבכל הלילות אנו אוכלין בשר צלי שלוק ומבשיל, שבכל הלילות אנו מטיבלין פסח אחת, ולפי דעתו של בן אביו מלפוד;

הלילה הזה כולו מצוה.
הלילה הזה כולו מצוה.
הלילה הזה כולו מצוה.
הלילה הזה כולו מצוה.
שתי פסחים.

מתחיל בגנות ומסיים בשבח

מתחיל בגנות

ו) וירש מ"ארמי אוהב אביו (דברים כ"ז, ה) עד שעמור כל הפרשה בלה: ח) רבן עובדיאל היה אומר: כל שלא אמר שלשה דברים אלו בפסח, לא יצא ידי חובתו, ואלו הן: פסח, מצה, ומרור:

- פסח - על שום שפסח הקיטום על בתי אבותינו במצרים.
- מצה - על שום שנאכלו אבותינו ממצרים.
- מרור - על שום שפרדו המצרים את חיי אבותינו במצרים.

בכל דור ודור חוב אדם לראות את עצמו כאלו הוא יצא ממצרים שנאמר: והגדת לבנך ביום ההוא לומר: כאשר זה עשה ה' לי בצאתי ממצרים (מסכת י"ג, ח). לפיכך אנו חבין לדורות, להלל, לשבח, לפאר, לדמם, להודו, לקבד, לשלה ולקלט, למי שעשה לאבותינו ולנו את כל הנסים האלה, הוציאנו ממצרים לחרות, ממצרים למצרים ומאכל ליום טוב ומאפלה לאור גדול ומשעבוד לגאולה, ונאמר לפניו: הללויה: (תהלים קי"ג, א).

ז) עד היכן הוא אומר?

בית שפאי אוקרים: עד "אם הנגים שפחה" (תהלים קי"ג, טו). ובית הלל אוקרים: עד "חלמיש למעטנו מים" (תהלים קי"ג, ח).

וחתם בגאולה

רבי טרפון אומר: אשר גאלנו וגאל את אבותינו ממצרים, ולא היה חותם. רבי שקלא אומר: בן ה' אלהינו ואלהינו אבותינו יגיענו למצרים וירגלים אחרים הקאים לקראתנו לשלום, שפחים בבגין עירך וששים בשבדנתך ונאכל שם מן התבאים ומן הפסחים כו', עד ברוך אתה ה' צאל ישראל:

ח) מזנו לו כוס שלישי - מברך על מזנו. רביעי - גומר עליו את ההלל ואומר עליו ברכת השיר. בין הכוסות הללו, אם רוצה לשתות - ישתה. בין שלישי לרביעי - לא ישתה;

ט) אין מסטירין אחד הפסח אפיקומן. ישנו מקצתן - יאכלו, כלן - לא יאכלו. רבי יוסי אומר: נתקמנו - יאכלו, נרדמו - לא יאכלו.

י) הפסח אחד חצות - מטפא את הקדים, הפגיל והותר - מטמאין את הקדים. ברך ברכת הפסח - פטר את של זכור, ברך את של יבוא - לא פטר את של פסח, דברי רבי יסאאל. רבי שקלא אומר: לא זו פטרת זו, ולא זו פטרת זו;

ומסיים בשבח

- רחצה
- מוציא
- מצה
- מרור
- כורך
- שלח עורב
- צפון
- ברך
- הלל
- נרצה

גאונים וראשונים

תלמוד מדרש

מקרא

וּלְפִי דַעְתּוֹ שֶׁל בֶּן, אָבִיו מִלְמָדוֹ.

שמואל

רב

"עבדים היינו"

"מתחילה עובדי עבודה זרה"

מִתְחִיל בְּגִנוּת וּמְסִים בְּשֶׁבַח

וְדוֹרֵשׁ מִ"אַרְמִי אוֹבֵד אָבִי" (דברים כ"ו, ה) עַד שִׁיגְמוֹר כָּל הַפְּרָשָׁה כְּלָה:

(ה) רֶבֶן גַּמְלִיאֵל הָיָה אוֹמֵר: כָּל שֶׁלֹּא אָמַר שְׁלֹשָׁה דְבָרִים אֵלּוּ בַפֶּסֶח, לֹא יֵצֵא יְדֵי חוֹבְתוֹ, וְאֵלּוּ הֵן: פֶּסֶח, מִצָּה, וּמְרוֹר:

- פֶּסֶח - עַל שׁוֹם שֶׁפֶּסֶח הַמָּקוֹם עַל בְּתִי אֲבוֹתֵינוּ בְּמִצְרַיִם.
- מִצָּה - עַל שׁוֹם שֶׁנִּגְאָלוּ אֲבוֹתֵינוּ מִמִּצְרַיִם.
- מְרוֹר - עַל שׁוֹם שֶׁמְרָרוּ הַמִּצְרַיִם אֶת חַיֵּי אֲבוֹתֵינוּ בְּמִצְרַיִם.

בְּכָל דוֹר וְדוֹר חָיֵב אָדָם לִרְאוֹת אֶת עֲצֻמוֹ כְּאֵלּוּ הוּא יֵצֵא מִמִּצְרַיִם שְׁנֵאמַר:

וְהִגַּדְתָּ לְבִנְךָ בַיּוֹם הַהוּא לֵאמֹר בְּעִבּוֹר זֶה עָשָׂה ה' לִי בְּיֵצֵאתִי מִמִּצְרַיִם (שמות י"ג, ח).

לְפִיכֵן אֲנַחְנוּ חַיְבִין לְהוֹדוֹת, לְהַלֵּל, לְשַׁבַּח, לְפָאֵר, לְרוֹמֵם, לְהַדְרָה, לְבָרֵךְ, לְעֵלָה וּלְקַלֵּם,

לְמִי שֶׁעָשָׂה לְאֲבוֹתֵינוּ וְלָנוּ אֶת כָּל הַנְּסִים הָאֵלּוּ:

הוֹצִיאָנוּ מֵעֲבָדוֹת לְחֵרוֹת, מִיָּגוֹן לְשִׂמְחָה וּמֵאֲבֵל לְיוֹם טוֹב וּמֵאֲפֵלָה לְאוֹר גְּדוֹל וּמִשְׁעֶבֶד לְגֵאֲלָה.

וְנֵאמַר לְפָנָיו: הִלְלוּיָהּ: (תהלים קי"ג, א).

(ו) עַד הֵיכַן הוּא אוֹמֵר?

בֵּית שְׁמַאי אוֹמְרִים: עַד "אִם הַבָּנִים שִׁמְחָה" (תהלים קי"ג, ט).

וּבֵית הַלֵּל אוֹמְרִים: עַד "חֲלַמְיֵשׁ לְמַעֲיָנוּ מֵיָם" (תהלים קי"ד, ח).

וְחוֹתֵם בְּגֵאֲלָה.

רַבִּי טְרַפּוֹן אוֹמֵר: אֲשֶׁר גָּאֲלָנוּ וְגֵאֲלָנוּ אֶת אֲבוֹתֵינוּ מִמִּצְרַיִם, וְלֹא הָיָה חוֹתֵם.

רַבִּי עֲקִיבָא אוֹמֵר: בֶּן ה' אֱלֹהֵינוּ וְאֱלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ יִגְיַעֲנוּ לְמוֹעֲדִים וְלִרְגָלִים אַחֲרֵים

הַבָּאִים לְקַרְאֲתָנוּ לְשָׁלוֹם, שִׁמְחִים בְּבִנְיַן עִירָךְ וּשְׂשִׁים בְּעִבּוֹדְתָךְ

וְנֹאכַל שֵׁם מִן הַזְּבָחִים וּמִן הַפֶּסַחִים כּו', עַד בְּרוּךְ אַתָּה ה' גֵּאֲלֵי יִשְׂרָאֵל:

<https://vimeo.com/765401244>

42:40

Tefilah.org homepage 8:20

מוזמנים לצפות בסרטון מרגש על חווית הצלת תפילין בזמן השואה של ר' אברהם גזונדהייט ז"ל אבא של מחבר האתר רב ד"ר בני גזונדהייט.

יפתח גזונדהייט

<https://vimeo.com/1079170443>1:35

משלי כ"ב, ו

חֲנוּךְ לַנֶּעַר עַל־פִּי דַרְכוֹ גַם כִּי־יִזְקֵן לֹא־יִסּוּר מִמֶּנָּה:

Train children in the way they each ought to go;
They will not swerve from it even in old age.

וּלְפִי דַעַתּוֹ שֶׁל בֶּן, אָבִיו מְלַמְדוֹ.

כְּנֶגֶד אַרְבַּעַת בָּנִים דְּבָרָה תּוֹרָה:

אֶחָד חֲכָם וְאֶחָד רָשָׁע וְאֶחָד תָּם וְאֶחָד שְׂאִינֹו יוֹדֵעַ לְשֵׁאוֹל
(מכילתא פ' בא, ירושלמי פסחים פ"י ה"ד):

חֲכָם – מָה הוּא אוֹמֵר? מָה הָעֵדוּת וְהַחֲקִים וְהַמְשַׁפְּטִים אֲשֶׁר צִוָּה ה' אֱלֹהֵינוּ
אוֹתָנוּ (דברים ו', כ)? וְאֵף אֶתָּה אָמַר לוֹ כִּהְלָכוֹת הַפֶּסַח: אֵין מִפְטִירִין אַחֵר
הַפֶּסַח אֲפִיקוֹמָן (משנה פסחים פ"י מ"ח):

רָשָׁע – מָה הוּא אוֹמֵר? מָה הָעֵבֶדָה הַזֹּאת לָכֶם (שמות י"ב, כו)? לָכֶם – וְלֹא לוֹ,
וְלִפִּי שְׂהוּצִיא אֶת עַצְמוֹ מִן הַכֶּלֶל – כְּפָר בְּעֶקֶר. וְאֵף אֶתָּה הִקְהָה אֶת שְׁנָיו,
וְאָמַר לוֹ: בְּעִבּוֹר זֶה עָשָׂה ה' לִי בְּצֵאתִי מִמִּצְרַיִם (שמות י"ג, ח), לִי – וְלֹא לוֹ,
אֵלוֹ הָיָה שָׁם – לֹא הָיָה נִגְאָל:

תָּם – מָה הוּא אוֹמֵר? מָה זֹאת וְאָמַרְתָּ אֵלָיו בְּחֻזֵק יָד הוּצִיאָנוּ ה' מִמִּצְרַיִם
מִבֵּית עֲבָדָיִם (שמות י"ג, יד):

וְשְׂאִינֹו יוֹדֵעַ לְשֵׁאוֹל – אֶת פֶּתַח לוֹ שֶׁנֶּאֱמַר: וְהִגַּדְתָּ לְבִנְךָ בַּיּוֹם הַהוּא לֵאמֹר:
בְּעִבּוֹר זֶה עָשָׂה ה' לִי בְּצֵאתִי מִמִּצְרַיִם (שמות י"ג, ח):

רָשַׁע – מַה הוּא אוֹמֵר? מַה הָעֵבֹדָה הַזֹּאת לָכֶם (שמות י"ב, כו)? לָכֶם – וְלֹא לוֹ,
וּלְפִי שֶׁהוֹצִיא אֶת עַצְמוֹ מִן הַכָּלָל – כָּפַר בְּעֶקֶר. וְאַף אֶתָּה הִקְהֵה אֶת שְׁנֵי,
וְאָמַר לוֹ: בְּעִבּוֹר זֶה עָשָׂה ה' לִי בְּצֵאתִי מִמִּצְרַיִם (שמות י"ג, ח), לִי – וְלֹא לוֹ,
אֱלֹהֵי הָיָה שֵׁם – לֹא הָיָה נִגְאָל:

חג החרות
הכס, רשע, ושאינו יודע לשאול, תם

Original explanation

רשע	570
-שניו	-366
צדיק	204

ארבעת הבנים – במקרא

התשובה בהגדה

ב רשע

"לכם" ולא לו. ולפי שהוציא את עצמו מן הכלל – כפר בעקר. ואף אתה הקנה את שניו ואמר לו: "בעבור זה עשה ה' לי בצאתי ממצרים" (סמות י"ג ח) לי ולא לו. אלו היה שם לא היה נגאל:

ג (נא)

ד ושאינו יודע לשאול

ושאינו יודע לשאול – את פתח לו שנאמר: "והגדת לבנך ביום ההוא לאמר בעבור זה עשה ה' לי בצאתי ממצרים"

ג תם

"ואמרת אליו בחזק יד הוציאנו ה' ממצרים מבית עבדים"

א תכם

ואף אתה אמר לו כהלכות הפסח: "אין מפטירין אחר הפסח אפיקומן" (סמות פ"י מ"ח, סוף המסגרות)

ארבעת הבנים - במקרא

התשובה בהגדה

ב רשע

"לכם" ולא לו. ולפי שהוציא את עצמו מן הכלל - כפר בעקרו. ואף אנה הקנה את שניו ואמר לו: "בעבור זה עשה ה' לי בצאתי ממצרים" (שמות י"ג, ח) לי ולא לו. אלו הנה שם לא הנה נגאל:

שאלת הבן והתשובה במקרא

שמות י"ב

(כח) וְהָיָה כִּי תֵבְאוּ אֶל הָאָרֶץ אֲשֶׁר יְתֵן ה' לְכֶם כְּאֲשֶׁר דִּבֶּר וּשְׁמַרְתֶּם אֶת הָעֶבְדָּה הַזֹּאת: (כט) וְהָיָה כִּי יֹאמְרוּ אֵלֵיכֶם בְּנֵיכֶם מָה הָעֶבְדָּה הַזֹּאת לְכֶם: (ל) וְאָמַרְתֶּם זָבַח פֶּסַח הוּא לַה' אֲשֶׁר פָּסַח עַל בְּתֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל בְּמִצְרַיִם בְּנִגְפוֹ אֶת מִצְרַיִם וְאֶת בְּתֵינֵנוּ הִצִּיל וַיִּקַּד הָעַם וַיִּשְׁתַּחֲוּוּ: (לא) וַיֵּלְכוּ וַיַּעֲשׂוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל כְּאֲשֶׁר צִוָּה ה' אֶת מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן בֶּן עֶשְׂרִי:

הנושא בתשובה

השאלה

מָה הָעֶבְדָּה הַזֹּאת לְכֶם:

היזמה

וְהָיָה כִּי יֹאמְרוּ אֵלֵיכֶם בְּנֵיכֶם:

וַיְהִי בַעֲצֵם הַיּוֹם הַזֶּה הוֹצִיא ה' אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם עַל צְבָאָתָם: (שמות י"ב, נא)

ד ושאינו יודע לשאול

ושאינו יודע לשאול - את פתח לו שנאמר: "והגדת לבנך ביום ההוא לאמר בעבור זה עשה ה' לי בצאתי ממצרים"

ה תם

"ואמרת אליו בחזק יד הוציאנו ה' ממצרים מבית עבדים"

ו חכם

ואף אנה אמר לו כהלכות הפסח: "אין מפטירין אחר הפסח אפיקומן" (מסחים פ"י מ"ה, סוף המסגרות)

Shmot 12, 25-28

וְהָיָה כִּי־תֵבְאוּ אֶל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר יְתֵן יְהוָה לְכֶם כְּאֲשֶׁר דִּבֶּר וּשְׁמַרְתֶּם אֶת־הָעֶבְדָּה הַזֹּאת:

And when you enter the land that GOD will give you, as promised, you shall observe this rite.

וְהָיָה כִּי־יֹאמְרוּ אֵלֵיכֶם בְּנֵיכֶם מָה הָעֶבְדָּה הַזֹּאת לְכֶם:

And when your children ask you, 'What do you mean by this rite?'

וְאָמַרְתֶּם זָבַח־פֶּסַח הוּא לַיהוָה אֲשֶׁר פָּסַח עַל־בְּתֵי בְנֵי־יִשְׂרָאֵל בְּמִצְרַיִם בְּנִגְפוֹ אֶת־מִצְרַיִם וְאֶת־בְּתֵינֵנוּ הִצִּיל וַיִּקַּד הָעַם וַיִּשְׁתַּחֲוּוּ:

you shall say, 'It is the passover sacrifice to GOD, who passed over the houses of the Israelites in Egypt when smiting the Egyptians, but saved our houses.'"
Those assembled then bowed low in homage.

וַיֵּלְכוּ וַיַּעֲשׂוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל כְּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן בֶּן עֶשְׂרִי: (ס)

And the Israelites went and did so; just as GOD had commanded Moses and Aaron, so they did.

ארבעת הבנים – במקרא

התשובה בהגדה

ב רשע

"לכם" ולא לו. ולפי שהוציא את עצמו מן הכלל – כפר בעקרו. ואף אתה הקנה את שניו ואמר לו: "בעבור זה עשה ה' לי בצאתי ממצרים" (שמות י"ג ח) לי ולא לו. אלו היה שם לא היה נגאל:

(נא)

ד ושאינו יודע לשאול

ושאינו יודע לשאול – את פתח לו שנאמר: "והגדת לבנך ביום ההוא לאמר בעבור זה עשה ה' לי בצאתי ממצרים"

ג תם

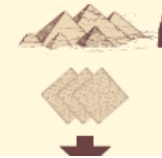
"ואמרת אליו בחוק יד הוציאנו ה' ממצרים מבית עבדים"

א חכם

ואף אתה אמר לו כהלכות הפסח: "אין מפטירין אחר הפסח אפיקומן" (מסחים פ"י מ"ח, סוף המסכת)

שמות י"ג

(ח) והגדת לבנך ביום ההוא לאמר בעבור זה עשה ה' לי בצאתי ממצרים:

Shmot 13, 8

והגדת לבנך ביום ההוא לאמר בעבור זה עשה יהוה לי בצאתי ממצרים:

And you shall explain to your child on that day, 'It is because of what GOD did for me when I went free from Egypt.'

ארבעת הבנים - במקרא

Shmot 13, 14-16

וְהָיָה כִּי־יִשְׁאַלְךָ בְנֶךָ מָחָר לֵאמֹר מַה־זֹּאת וְאָמַרְתָּ אֵלָיו בְּחֹזֶק יָד הוֹצִיאָנוּ יְהוָה מִמִּצְרַיִם מִבֵּית עֲבָדִים:

And when, in time to come, a child of yours asks you, saying, 'What does this mean?' you shall reply, 'It was with a mighty hand that GOD brought us out from Egypt, the house of bondage.'

וַיְהִי כִּי־הִקְשָׁה פַרְעֹה לְשַׁלְּחַנוּ וַיַּהַרְג יְהוָה כָּל־בְּכוֹר בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם מִבְּכֹר אָדָם וְעַד־בְּכוֹר בְּהֵמָה עַל־כֵּן אָנִי זֹכֵר לַיהוָה כָּל־פֶּטֶר רֶחֶם הַזְּכָרִים וְכָל־בְּכוֹר בְּנֵי אִפְסָדָה:

When Pharaoh stubbornly refused to let us go, GOD slew every [male] first-born in the land of Egypt, the first-born of both human and animal. Therefore I sacrifice to GOD every first male issue of the womb, but redeem every male first-born among my children.'

וְהָיָה לְאוֹת עַל־יָדְכָה וּלְטוֹטָפֶת בֵּין עֵינֶיךָ כִּי בְחֹזֶק יָד הוֹצִיאָנוּ יְהוָה מִמִּצְרַיִם: (ס)

"And so it shall be as a sign upon your hand and as a symbol^e on your forehead that with a mighty hand GOD freed us from Egypt."

התשובה בהגדה

ב רשע

"לכם" ולא לו. ולפי שהוציא את עצמו מן הכלל - כפר בעקרו. ואף אתה הקנה את שניו ואמר לו: "בעבור זה עשה ה' לי בצאתי ממצרים" (שמות י"ג ח) לי ולא לו. אלו היה שם לא היה נגאל:

(נא)

ד ושאינו יודע לשאול

ושאינו יודע לשאול - את פתח לו שנאמר: "והגדת לבנך ביום ההוא לאמר בעבור זה עשה ה' לי בצאתי ממצרים"

ג תם

"ואמרת אליו בחזק יד הוציאנו ה' ממצרים מבית עבדים"

א תכם

ואף אתה אמר לו כהלכות הפסח: "אין מפטירין אחר הפסח אפיקומן" (מסחים פ"י מ"ח, סוף המסעות)

שמות י"ג

(י"ד) והיה כי ישאלך בנך מחר לאמר מה זאת ואמרת אליו בחזק יד הוציאנו ה' ממצרים מבית עבדים: (ט"ו) והי כי הקשה פרעה לשלחנו וינהרג ה' כל בכור בארץ מצרים מבכר אדם ועד בכור בהמה על כן אני זכור לה' כל פטר רחם הזכרים וכל בכור בני אפסדה: (ט"ז) והיה לאות על ידך ולטוטפת בין עיניך כי בחזק יד הוציאנו ה' ממצרים:

מה יסביר
זאת לילד?

והיה כי
ישאלך
בנך מחר
לאמר:

ארבעת הבנים - במקרא

התשובה בהגדה

ב רשע

"לכם" ולא לו. ולפי שהוציא את עצמו מן הכלל - כפר בעקרו. ואף אתה הקנה את שניו ואמר לו: "בעבור זה עשה ה' לי בצאתי ממצרים" (שמות י"ג, ח) לי ולא לו. אלו הנה שם לא הנה נגאל:

(נא)

ד ושאינו יודע לשאול

ושאינו יודע לשאול - את פתח לו שנאמר: "והגדת לבנך ביום ההוא לאמר בעבור זה עשה ה' לי בצאתי ממצרים"

ג תם

"ואמרת אליו בחוק יד הוציאנו ה' ממצרים מבית עבדים"

א תכם

ואף אתה אמר לו כהלכות הפסח: "אין מפטרין אחר הפסח אפיקומן" (מסחים פ"י מ"ח, סוף המסניות)

כִּי יִשְׁאַלְךָ בִנְךָ מָחָר לֵאמֹר מַה הָעֲדוֹת וְהַחֻקִּים וְהַמִּשְׁפָּטִים אֲשֶׁר צִוָּה ה' אֱלֹהֵינוּ אִתְּכֶם:

When, in time to come, your children ask you, "What mean the decrees, laws, and rules that the ETERNAL our God has enjoined upon you?"^a

וְאָמַרְתָּ לְבִנְךָ עֲבָדִים הָיינו לְפַרְעֹה בְּמִצְרַיִם וַיֹּצִיאֵנוּ יְהוָה מִמִּצְרַיִם בְּיַד חֲזָקָה:

you shall say to your children, "We were slaves to Pharaoh in Egypt and GOD freed us from Egypt with a mighty hand.

וַיִּמְן יְהוָה אוֹתוֹת וּמִפְתֵּיִם גְּדֹלִים וְרָעִים בְּמִצְרַיִם בְּפַרְעֹה וּבְכָל־בֵּיתוֹ לְעֵינֵינוּ:

GOD wrought before our eyes marvelous and destructive signs and portents in Egypt—against Pharaoh and all his household—

וְאוֹתָנוּ הוֹצִיא מִשָּׁם לְמַעַן הָבִיא אֵתְנוּ לְתֵת לָנוּ אֶת־הָאָרֶץ אֲשֶׁר נִשְׁבַּע לְאֲבוֹתֵינוּ:

and freed us from there, in order to take us and give us the land promised on oath to our fathers.^b

וַיִּצְוֵנוּ יְהוָה לַעֲשׂוֹת אֶת־כָּל־הַחֻקִּים הָאֵלֶּה לְיִרְאָה אֶת־יְהוָה אֱלֹהֵינוּ לְטוֹב לָנוּ כָּל־הַיָּמִים לְחַיֵּתָנוּ כִּהְיוֹם הַזֶּה:

Then the ETERNAL commanded us to observe all these laws, to revere the ETERNAL our God, for our lasting good and for our survival, as is now the case.

וְצִדְקָה תִּהְיֶה־לָּנוּ כִּי־נִשְׁמַר לַעֲשׂוֹת אֶת־כָּל־הַמִּצְוָה הַזֹּאת לִפְנֵי יְהוָה אֱלֹהֵינוּ כְּאֲשֶׁר צִוָּנוּ: (ס)

It will be therefore to our merit before the ETERNAL our God to observe faithfully this whole Instruction, as we have been commanded."

Devarim 6,20-25

<p>דברים ו'</p> <p>(א) כי ישאלך בנך למחר מה העדות והחוקים והמשפטים אשר צוה ה' אלהינו אתכם: (בא) ואמרת לבנך עבדים היינו לפרעה במצרים ויציאנו ה' ממצרים ביד חזקה: (בב) ויתן ה' אותות ומפתים גדלים ורעים במצרים בפרעה ובכל ביתו לעינינו: (בג) ואותנו הוציא משם למען הביא אתנו לתת לנו את הארץ אשר נשבע לאבותינו: (כד) ויצונו ה' לעשות את כל החוקים האלה ליראה את ה' אלהינו לטוב לנו כל הימים לחיתנו כהיום הזה: (כה) וצדקה תהיה לנו כי נשמר לעשות את כל המצוה הזאת לפני ה' אלהינו כאשר צונו:</p>		<p>מה העדות והחוקים והמשפטים אשר צוה ה' אלהינו אתכם:</p>	<p>כי ישאלך בנך מחר לאמר:</p>
--	--	--	-------------------------------

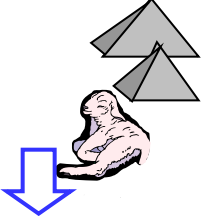

ארבעת הבנים – במקרא

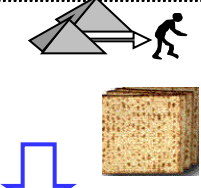

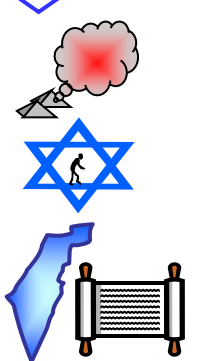

היזמה	השאלה	הנושא בתשובה	שאלת הבן והתשובה במקרא	התשובה בהגדה
<p>וְהָיָה כִּי יֹאמְרוּ אֵלֵיכֶם בְּנֵיכֶם:</p>	<p>מִה הָעֲבָדָה הַזֹּאת לָכֶם:</p>		<p>שמות י"ב (כח) וְהָיָה כִּי תֵבְאוּ אֶל הָאָרֶץ אֲשֶׁר יִמְנָה' לָכֶם כְּאֲשֶׁר דִּבֶּר וְשִׁמַּרְתֶּם אֶת הָעֲבָדָה הַזֹּאת: (כט) וְהָיָה כִּי יֹאמְרוּ אֵלֵיכֶם בְּנֵיכֶם מִה הָעֲבָדָה הַזֹּאת לָכֶם: (ל) וְאָמַרְתֶּם זָכַח פֶּסַח הוּא לַה' אֲשֶׁר פָּסַח עַל בְּנֵי כְּנִי יִשְׂרָאֵל בְּמִצְרַיִם כִּנְגַפּוֹ אֶת מִצְרַיִם וְאֶת בְּתִינּוֹ הִצִּיל וַיְקַדְּ הָעָם וַיִּשְׁתַּחֲוּוּ: (מ) וְלָכֵן וַעֲשׂוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל כְּאֲשֶׁר צִוָּה ה' אֶת מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן בֶּן עֲשׂוֹ:</p>	<p>ב רִשְׁעִי "לָכֶם" וְלֹא לוֹ. וְלִפִּי שֶׁהוֹצִיא אֶת עַצְמוֹ מִן הַכֹּלֵל – כִּפּוּר בְּעֶקֶר. וְאִף אֲתָה הִקְדַּח אֶת שְׂנִיּוֹ וְאָמַר לוֹ: "בְּעֶבְרִית זֶה עָשָׂה ה' לִי בְּצֵאתִי מִמִּצְרַיִם" (שמות י"ג, ח) לִי וְלֹא לוֹ. אֲלוֹ הָיָה שֵׁם לֹא הָיָה נִגְאָל:</p>
וַיְהִי בְּעֵצֶם הַיּוֹם הַזֶּה הוֹצִיא ה' אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם עַל צְבָאָתָם: (שמות י"ב, נא)				
			<p>שמות י"ג (מ) וְהִגַּדְתָּ לְבְנֶךָ בַּיּוֹם הַהוּא לֵאמֹר בְּעֶבְרִית זֶה עָשָׂה ה' לִי בְּצֵאתִי מִמִּצְרַיִם:</p>	<p>ד וְשָׂאִינוּ יוֹדְעֵי לְשָׂאוֹל וְשָׂאִינוּ יוֹדְעֵי לְשָׂאוֹל – אֲתָה פָתַח לוֹ שְׂנֵאֲמַר: "וְהִגַּדְתָּ לְבְנֶךָ בַּיּוֹם הַהוּא לֵאמֹר בְּעֶבְרִית זֶה עָשָׂה ה' לִי בְּצֵאתִי מִמִּצְרַיִם"</p>
<p>וְהָיָה כִּי יִשְׁאַלְךָ בְּנֶךָ מִקֹּדֶרֶת לֵאמֹר:</p>	<p>מִה הָעֲבָדָה הַזֹּאת לָכֶם:</p>		<p>שמות י"ג (י"ד) וְהָיָה כִּי יִשְׁאַלְךָ בְּנֶךָ מִקֹּדֶרֶת לֵאמֹר מַה זֹּאת וְאָמַרְתָּ אֵלָיו בְּחֹזֶק יָד הוֹצִיאָנוּ ה' מִמִּצְרַיִם מִבֵּית עַבְדִּים: (טו) וְהָיָה כִּי הִקְשָׁה פִּרְעֹה לְשַׁלְּחָנוּ וַיַּהַרְגֵהוּ ה' כָּל בְּכוֹר בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם מִבְּכוֹר אָדָם וְעַד בְּכוֹר בְּהֵמָה עַל כֵּן אָנֹכִי זָכַח לַה' כָּל פֶּסַח רַחֵם הַזְּכוּרִים וְכָל בְּכוֹר בְּנֵי אִשְׁפָּדָה: (טז) וְהָיָה לְאוֹת עַל יָדְךָ וְלִטּוֹטְפַת בֵּין עֵצִיף כִּי בְחֹזֶק יָד הוֹצִיאָנוּ ה' מִמִּצְרַיִם:</p>	<p>ג תָּם "וְאָמַרְתָּ אֵלָיו בְּחֹזֶק יָד הוֹצִיאָנוּ ה' מִמִּצְרַיִם מִבֵּית עַבְדִּים"</p>
<p>כִּי יִשְׁאַלְךָ בְּנֶךָ מִקֹּדֶרֶת לֵאמֹר:</p>	<p>מִה הָעֲבָדָה וְהַמְשַׁפְּטִים אֲשֶׁר צִוָּה ה' אֱלֹהֵינוּ אֲתֶכֶם:</p>		<p>דברים ו' (א) כִּי יִשְׁאַלְךָ בְּנֶךָ מִקֹּדֶרֶת לֵאמֹר מַה הָעֲבָדָה וְהַחֲקִים וְהַמְשַׁפְּטִים אֲשֶׁר צִוָּה ה' אֱלֹהֵינוּ אֲתֶכֶם: (ב) וְאָמַרְתָּ לְבְנֶךָ עַבְדִּים הָיִינוּ לְפִרְעֹה בְּמִצְרַיִם וַיִּצְאָנוּ ה' מִמִּצְרַיִם בְּיַד חֲזָקָה: (ג) וַיִּמְנָה ה' אוֹתוֹת וּמִפְתִּים גְּדוֹלִים וְרַעִים בְּמִצְרַיִם בְּפִרְעֹה וּבְכָל בֵּיתוֹ לְעֵינֵינוּ: (ד) וְאוֹתָנוּ הוֹצִיא מִשָּׁם לְמַעַן הִבִּיא אֶתְנוּ לְתֵת לָנוּ אֶת הָאָרֶץ אֲשֶׁר נִשְׁבַּע לְאַבְרָהָם: (ה) וַיִּצְוֵנוּ ה' לַעֲשׂוֹת אֶת כָּל הַחֲקִים הָאֵלֶּה לְיִרְאָה אֶת ה' אֱלֹהֵינוּ לְטוֹב לָנוּ כָּל הַיָּמִים לְחַיֵּינוּ כִּדְבַר הָיָה: (ו) וְצִדְקָה תִּהְיֶה לָנוּ כִּי נִשְׁמֹר לַעֲשׂוֹת אֶת כָּל הַמִּצְוָה הַזֹּאת לִפְנֵי ה' אֱלֹהֵינוּ כְּאֲשֶׁר צִוָּנוּ:</p>	<p>א תְּכַסֵּם וְאִף אֲתָה אָמַר לוֹ כִּהְלֹכֹת הִפְסַח: "אֵינִי מִפְסְטִירִין אַחֲרֵי הִפְסַח אֲפִיקוֹמָן" (פסחים פ"א מ"ח, סוף הַמַּסְבֵּלוֹת)</p>

שאלת הבן והתשובה במקרא

המקור	היזמה	השאלה	הנושא	שאלת הבן והתשובה במקרא
<p>שמות י"ב, כו : ב רשע מה הוא אומר?</p>	<p>והיה כי יאמרו אליכם בניכם:</p>	<p>מה העבדה הזאת לכם:</p>		<p>שמות י"ב (כו) והיה כי תבאו אל הארץ אשר יתן ה' לכם כאשר דבר ושמרתם את העבדה הזאת: (כו) והיה כי יאמרו אליכם בניכם מה העבדה הזאת לכם: (כו) ואמרתם זבח פסח הוא לה' אשר פסח על בתי בני ישראל במצרים בנגפו את מצרים ואת בתינו הציל ויקד העם וישתחוו: (כח) וילכו ויעשו בני ישראל כאשר צוה ה' את משה ואהרן כן עשו:</p>

שמות י"ב, נא : ויהי בעצם היום הזה הוציא ה' את בני ישראל מארץ מצרים על צבאתם :

<p>שמות י"ג, ח : ד ושאינו יודע לשאול</p>	<p>והיה כי ישאלך בנד מחר לאמר:</p>	<p>Ø</p>	<p>שמות י"ג, ח : והגדת לבנך ביום ההוא לאמר בעבור זה עשה ה' לי בצאתי ממצרים:</p>	
<p>שמות י"ג, יד : ה תם מה הוא אומר</p>	<p>מה העבדה הזאת לכם:</p>	<p>Ø</p>	<p>שמות י"ג (יד) והיה כי ישאלך בנד מחר לאמר מה זאת ושמרתם את העבדה הזאת: (טו) והיה כי תקשה פרעה לשלחנו ויהרג ה' כל בכור בארץ מצרים מבכר אדם ועד בכור בהמה על כן אני זבח לה' כל פטר רחם הזכרים וכל בכור בני אפודה: (טז) והיה לאות על ידכה ולטוטפת בין עיניך כי בחזק יד הוציאנו ה' ממצרים:</p>	
<p>דברים ו', כ : ו חכם מה הוא אומר?</p>	<p>מה העדת והחקים והמשפטים אשר צוה ה' א- להינו אתכם:</p>	<p>מה העדת והחקים והמשפטים אשר צוה ה' א- להינו אתכם:</p>	<p>דברים ו' (כ) כי ישאלך בנד מחר לאמר מה העדות והחקים והמשפטים אשר צוה ה' א- להינו אתכם: (כא) ואמרת לבנך עבדים היינו לפרעה במצרים ויוציאנו ה' ממצרים ביד חזקה: (כב) ויתן ה' אותות ומפתיים גדלים ורעים במצרים בפרעה ובכל ביתו לעינינו: (כג) ואותנו הוציא משם למען הביא אותנו לתת לנו את הארץ אשר נשבע לאבותינו: (כד) ויצונו ה' לעשות את כל החקים האלה ליראה את ה' א- להינו לטוב לנו כל הימים לחיתנו כהיום הזה: (כה) וצדקה תהיה לנו כי נשמר לעשות את כל המצוה הזאת לפני ה' א- להינו כאשר צונו:</p>	

שאלות

"דרשת ארבעת הבנים" לפי פשוטו של מקרא

- למה מתוארים פרשיות שונות של שאלת הבנים?
- מה השאלה והתשובה בכל פרשה ומה הרקע
ההיסטורי שלה במקרא?
- האם יש משמעות לרצף של ארבעת הבנים
על פי פשוטו של מקרא?

רָשַׁע – מָה הוּא אוֹמֵר? מָה הָעֵבֶדָה הַזֹּאת לָכֶם (שְׁמוֹת י"ב, כו)? לָכֶם – וְלֹא לוֹ,
וְלִפִּי שֶׁהוֹצִיא אֶת עַצְמוֹ מִן הַכֶּלֶל – כָּפַר בְּעֵקֶר. וְאַף אֶתְּהָה הַקָּהָה אֶת שְׁנָיו,
וְאָמַר לוֹ: בְּעִבּוֹר זֶה עָשָׂה ה' לִי בְּצֵאתִי מִמִּצְרַיִם (שְׁמוֹת י"ג, ח), לִי – וְלֹא לוֹ,
אֱלֹהֵי הָיָה שֵׁם – לֹא הָיָה נִגְאָל:

ירמיה ל"א

בְּיָמִים הָהֵם לֹא־יֹאמְרוּ עוֹד אָבוֹת אֲכָלוּ בֶסֶר וְשָׁנֵי בָנִים תִּקְהֶינָה: טז

In those days, they shall no longer say, "Parents have eaten sour grapes and children's teeth are blunted."^p

כִּי אִם־אִישׁ בְּעוֹנוֹ יָמוּת כָּל־הָאָדָם הָאֲכַל הַבֶּסֶר תִּקְהֶינָה שְׁנָיו: {ס} ז

But every one shall die for their own sins: whosoever eats sour grapes, their teeth shall be blunted.

הִנֵּה יָמִים בָּאִים נְאֻם־יְהוָה וְכָרַתִּי אֶת־בְּרִית יִשְׂרָאֵל וְאֶת־בְּרִית יְהוּדָה בְּרִית אז

חֲדָשָׁה:

See, a time is coming—declares GOD—when I will make a new covenant with the House of Israel and the House of Judah.

ארבעת הבנים – במדרש חז"ל

"כנגד ארבעה בנים דברה תורה"

ירושלמי (פסחים פ"י לז: ד = ה"ד)	מכילתא דרבי ישמעאל (פ' בא ר"ה "והיה כי")	נוסח הגדה של פסח	סדר הפסוקים במקרא
<p>תני רבי חייה: כנגד ארבעה בנים דיברה תורה: בן חכם בן רשע בן טיפש בן שאינו יודע לשאול</p>	<p>נמצאת אומר ארבעה בנים הם: אחד חכם ואחד רשע ואחד תם ואחד שאינו יודע לשאול.</p>	<p>כנגד ארבעה בנים דברה תורה: אחד חכם ואחד רשע ואחד תם ואחד שאינו יודע לשאול:</p>	
<p>בן חכם מהו אומר: "מה העדת והחקים והמשפטים, אשר צוה ה' אלהינו" אורתנו (דברים ו, ט) אף אתה אמור לו: "בְּחֹזֶק יָד הוֹצִיאָנוּ ה' מִמִּצְרַיִם מִבֵּית עַבְדִּים" (שמות י"ג, יד)</p>	<p>חכם מה הוא אומר? "מה העדת והחקים והמשפטים, אשר צוה ה' אלהינו" אורתנו (דברים ו, ט) אף אתה פתח לו בהלכות הפסח: "אין מפטירין אחר הפסח אפיקומן" (משנה פסחים פ"י מ"ח)</p>	<p>חכם מה הוא אומר? "מה העדת והחקים והמשפטים, אשר צוה ה' אלהינו אתכם" (דברים ו, ט) ואף אתה אמר לו בהלכות הפסח: "אין מפטירין אחר הפסח אפיקומן" (משנה פסחים פ"י מ"ח)</p>	<p>ד חכם דברים ו, כ-כה</p>
<p>בן רשע מהו אומר: "מה העבדה הזאת לכם" (שמות י"ב, טו) מה הטורח הזה שאתם מטריחין עלינו בכל שנה ושנה, מכיון שהוציא את עצמו מן הכלל אף אתה אמור לו: "בְּעִבּוֹר זֶה עָשָׂה ה' לִי" (שמות י"ג, ח) ל"י – עשה, לאורנו האיש – לא עשה, אילו היה אותו האיש במצרים – לא היה ראוי להיגאל משם לעולם</p>	<p>רשע מה הוא אומר: "מה העבדה הזאת לכם" (שמות י"ב, טו) ולפי שהוציא את עצמו מן הכלל וכפר בעיקר אף אתה הקהה את שיניו ואמור לו: "בְּעִבּוֹר זֶה עָשָׂה ה' לִי בְּצֵאתִי מִמִּצְרַיִם" (שמות י"ג, ח) ל"י ולא לך – אלו היית שם לא היית נגאל</p>	<p>רשע מה הוא אומר? "מה העבדה הזאת לכם" (שמות י"ב, טו) ולפי שהוציא את עצמו מן הכלל – כפר בעקר. ואף אתה הקהה את שיניו ואמר לו: "בְּעִבּוֹר זֶה עָשָׂה ה' לִי בְּצֵאתִי מִמִּצְרַיִם" (שמות י"ג, ח) ל"י ולא לו – אלו היה שם לא היה נגאל:</p>	<p>א רשע שמות י"ב, כה-כח</p>
<p>טיפש מהו אומר "מה זאת" (שמות י"ג, יד) אף את למדו הילכות הפסח שאין מפטירין אחר הפסח אפיקומן, שלא יהא עומד מחבורה זו ונכנס לחבורה אחרת</p>	<p>תם מה הוא אומר: "מה זאת – ואמרת אליו בחזק יד הוציאנו ה' ממצרים מבית עבדים" (שמות י"ג, יד)</p>	<p>תם מה הוא אומר? "מה זאת – ואמרת אליו בחזק יד הוציאנו ה' ממצרים מבית עבדים" (שמות י"ג, יד)</p>	<p>ג תם שמות י"ג, יד-טז</p>
<p>בן שאינו יודע לשאול את פתח לו תחילה. אמר ר' יוסה מתניתא אמר' כן: אם אין דעת בפן – אביו מלמדו (משנה פסחים פ"י מ"ד)</p>	<p>ושאינו יודע לשאול את פתח לו שנאמר: "והגדת לבנך, ביום ההוא וגו'" (שמות י"ג, ח)</p>	<p>ושאינו יודע לשאול, את פתח לו שנאמר: "והגדת לבנך, ביום ההוא לאמר: בְּעִבּוֹר זֶה עָשָׂה ה' לִי בְּצֵאתִי מִמִּצְרַיִם" (שמות י"ג, ח)</p>	<p>ד ושאינו יודע לשאול שמות י"ג, ח</p>

HALAKHAH: Rabbi Hiyya stated⁶⁹ “The Torah spoke about Four Children, a wise child, a wicked child, a stupid child, and a child who does not know how to ask. What does the wise child say? *What are the testimonials, the ordinances, and the laws, that the Eternal, our God, commanded us*⁷⁰? Also you shall tell him, *with a strong hand did the Eternal lead us out of Egypt, the house of slaves*⁷¹. What does the wicked son say? *What does this service mean to you*⁷²? What is this exertion which you impose on us every (moment) [year]? Since he excluded himself from the community, also you shall tell him, *because of this did the Eternal do for me when I left Egypt*⁷³. For me, He did it, for that man He did not do it. If that man had been in Egypt, he would not have been worthy ever to be redeemed. What does the stupid child say? *What is this*⁷⁴? Tell him the rules of Passover, that one may not follow the *Pesah* ἐπι κῶμον⁷⁵. What means ἐπι κῶμον? That one not leave one company and join another company. With the child who does not know how to ask⁷⁶, you have to begin and initiate with him.” Rabbi Yose said, that is what the Mishnah says, “if the son does not know how to ask, his father instructs him.”

הלכה: תני רבי חייה. כנגד ארבעה בנים דיברה תורה. בן חכם בן רשע בן טיפש בן שאינו יודע לשאל. בן חכם מהו אומר. מה העדת והחקים והמשפטים אשר צוה יי אלהינו אותנו. אף אתה אמור לו. בחוזק יד הוציאנו יי ממצרים מבית עבדים. בן רשע מהו אומר. מה העבודה הזאת לכם. מה הטורח הזה שאתם מטריחין עלינו בכל (שעה ושעה) [שנה ושנה]. מפיון שהוציא את עצמו מן הכלל אף אתה אמור לו. בעבור זה עשה יי לי. לי עשה. לאותו האיש לא עשה. אילו היה אותו האיש במצרים לא היה ראוי להיגאל משם לעולם. טיפש מהו אומר. מה זאת. אף את למדו הילכות הפסח. שאין מפטירין אחר הפסח אפיקימון. מהו אפיקימון. שלא יהא עומד מחבורה זו ונכנס לחבורה אחרת. בן שאינו יודע לשאל את פתח לו תחילה. אמר רבי יוסה. מתניתא אמרה כן. אם אין דעת בבן אביו מלמדו.

נוסח הגדה של פסח

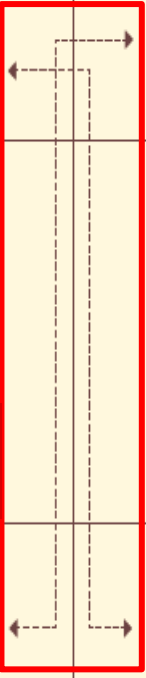
מכילתא דרבי ישמעאל
(פ' בא ד"ה "והיה כי")

ירושלמי
(פסחים פ"י לו: ד = ה"ד)

סדר הפסוקים במקרא

<p>תני רבי חייה: כנגד ארבעה בנים דיברה תורה: בן חכם בן רשע בן טיפש בן שאינו יודע לשאול</p>	<p>נמצאת אומר ארבעה בנים הם: אחד חכם ואחד רשע ואחד תם ואחד שאינו יודע לשאול.</p>	<p>כנגד ארבעה בנים דברה תורה: אחד חכם ואחד רשע ואחד תם ואחד שאינו יודע לשאול:</p>	
<p>בן חכם מהו אומר: "מה העדר והחקים והמשפטים, אשר צוה ה' אלהינו" אותנו (דברים ו, ט)? אף אתה אומר לו: "בחזק יד הוציאנו ה' ממצרים מבית עבדים" (שמות י"ג, יד)</p>	<p>חכם מה הוא אומר? "מה העדר והחקים והמשפטים, אשר צוה ה' אלהינו" אותנו (דברים ו, ט)? אף אתה פתח לו בהלכות הפסח: "אין מפטירין אחר הפסח אפיקומן" (משנה פסחים פ"י מ"ח)</p>	<p>חכם מה הוא אומר? "מה העדר והחקים והמשפטים, אשר צוה ה' אלהינו אתכם" (דברים ו, ט)? ואף אתה אמר לו בהלכות הפסח: "אין מפטירין אחר הפסח אפיקומן" (משנה פסחים פ"י מ"ח):</p>	<p>ד חכם דברים ו, כ-כה</p>
<p>בן רשע מהו אומר: "מה העבדה הזאת לכם" (שמות י"ב, טו) מה הטורח הזה שאתם מטריחין עלינו בכל שנה ושנה, מכיון שהוציא את עצמו מן הכלל אף אתה אומר לו: "בעבור זה עשה ה' לי" (שמות י"ג, ח) "לי" - עשה, לאותו האיש - לא עשה, אילו היה אותו האיש במצרים - לא היה ראוי להגאול משם לעולם</p>	<p>רשע מה הוא אומר: "מה העבדה הזאת לכם" (שמות י"ב, טו) "לכם" ולא לו ולפי שהוציא את עצמו מן הכלל וכפר בעיקר אף אתה הקהה את שיניו ואומר לו: "בעבור זה עשה ה' לי בצאתי ממצרים" (שמות י"ג, ח) "לי" ולא לך - אלו היית שם לא היית נגאל</p>	<p>רשע מה הוא אומר? "מה העבדה הזאת לכם" (שמות י"ב, טו)? "לכם" ולא לו. ולפי שהוציא את עצמו מן הכלל - כפר בעקר. ואף אתה הקהה את שיניו ואמר לו: "בעבור זה עשה ה' לי בצאתי ממצרים" (שמות י"ג, ח) לי ולא לו - אלו היה שם לא היה נגאל:</p>	<p>א רשע שמות י"ב, כה-כח</p>
<p>טיפש מהו אומר "מה זאת" (שמות י"ג, יד)? אף את למדו הילכות הפסח שאין מפטירין אחר הפסח אפיקומן, שלא יהא עומד מחבורה זו ונכנס לחבורה אחרת</p>	<p>תם מה הוא אומר: "מה זאת - ואמרת אליו בחזק יד הוציאנו ה' ממצרים מבית עבדים" (שמות י"ג, יד)</p>	<p>תם מה הוא אומר? "מה זאת - ואמרת אליו בחזק יד הוציאנו ה' ממצרים מבית עבדים" (שמות י"ג, יד)</p>	<p>ג תם שמות י"ג, יד-טז</p>
<p>בן שאינו יודע לשאול את פתח לו תחילה. אמר ר' יוסה מתניתא אמרי' כן: אם אין דעת בבן - אביו מלמדו (משנה פסחים פ"י מ"ד)</p>	<p>ושאינו יודע לשאול את פתח לו שנאמר: "והגדת לבנך, ביום ההוא וגו'" (שמות י"ג, ח)</p>	<p>ושאינו יודע לשאול את פתח לו שנאמר: "והגדת לבנך, ביום ההוא לאמר: בעבור זה עשה ה' לי בצאתי ממצרים" (שמות י"ג, ח)</p>	<p>ד ושאינו יודע לשאול שמות י"ג, ח</p>

?

?

בבא מציעא פ"ה ע"ב

מאי עבידנא – אזילנא ושדינא פיתנא וגדילנא נישבי, וציידנא טבי ומאכילנא
בשרייהו ליתמי, ואריכנא מגילתא וכתבנא חמשה חומשי, וסליקנא למתא
ומקרינא חמשה ינוקי בחמשה חומשי, ומתנינא שיטא ינוקי שיטא סדרי,
ואמרנא להו: עד דהדרנא ואתינא אקרו אהדדי ואתנו אהדדי ועבדי לה לתורה
דלא תשתכח מישראל.

Rabbi Ḥiyya elaborated: **What do I do to this end? I go and sow flax seeds and twine nets with the flax, and then I hunt deer and feed their meat to orphans. Next I prepare parchment from their hides and I write the five books of the Torah on them. I go to a city and teach five children the five books, one book per child, and I teach six other children the six orders of the Mishna, and I say to them: Until I return and come here, read each other the Torah and teach each other the Mishna. This is how I act to ensure that the Torah will not be forgotten by the Jewish people.**

נוסח הגדה של פסח

מכילתא דרבי ישמעאל
(פ' בא ר"ה "והיה כי")

ירושלמי
(פסחים פ"י לו: ד = ה"ד)

סדר הפסוקים במקרא

כנגד ארבעה בנים דברה תורה:
אחד חכם
ואחד רשע
ואחד תם
ואחד שאינו יודע לשאול:

נמצאת אומר ארבעה בנים הם:
אחד חכם
ואחד רשע
ואחד תם
ואחד שאינו יודע לשאול.

תני רבי חייה: כנגד ארבעה בנים דיברה תורה:
בן חכם
בן רשע
בן טיפש
בן שאינו יודע לשאול

ד חכם
דברים ו', כ-כה

חכם מה הוא אומר?
"מה העדרת והחקים והמשפטים, אשר צוה ה' אלהינו אתכם" (דברים ו', כ)?
ואף אתה אומר לו בהלכות הפסח:
"אין מפטירין אחר הפסח אפיקומן"
(משנה פסחים פ"י מ"ח);

חכם מה הוא אומר?
"מה העדרת והחקים והמשפטים, אשר צוה ה' אלהינו" אותנו (דברים ו', כ)?
אף אתה פתח לו בהלכות הפסח:
"אין מפטירין אחר הפסח אפיקומן"
(משנה פסחים פ"י מ"ח)

בן חכם מהו אומר:
"מה העדרת והחקים והמשפטים, אשר צוה ה' אלהינו" אותנו (דברים ו', כ)?
אף אתה אומר לו:
"בחזק יד הוציאנו ה' ממצרים מבית עבדים"
(שמות י"ג, י"ד)

א רשע
שמות י"ב, כה-כח

רשע מה הוא אומר?
"מה העבדה הזאת לכם" (שמות י"ב, כו)?
"לכם" ולא לו.
ולפי שהוציא את עצמו מן הכלל – כפר בעקר.
ואף אתה הקהה את שניו ואמר לו:
"בעבור זה עשה ה' לי בצאתי ממצרים"
(שמות י"ג, ח),
"לי ולא לו –
אלו היה שם
לא היה נגאל";

רשע מה הוא אומר:
"מה העבדה הזאת לכם" (שמות י"ב, כו)
"לכם" ולא לו
ולפי שהוציא את עצמו מן הכלל וכפר בעיקר
אף אתה הקהה את שיניו ואמר לו:
"בעבור זה עשה ה' לי בצאתי ממצרים"
(שמות י"ג, ח),
"לי ולא לך –
אלו היית שם
לא היית נגאל"

בן רשע מהו אומר:
"מה העבדה הזאת לכם" (שמות י"ב, כו)
מה הטורח הזה שאתם מטריחין עלינו בכל שנה ושנה,
מכיון שהוציא את עצמו מן הכלל
אף אתה אומר לו:
"בעבור זה עשה ה' לי"
(שמות י"ג, ח),
"לי" – עשה, לאותו האיש – לא עשה,
אילו היה אותו האיש במצרים –
לא היה ראוי להיגאל משם לעולם

ג תם
שמות י"ג, יד-טז

תם מה הוא אומר?
"מה זאת –
ואמרת אליו בחזק יד הוציאנו ה'
ממצרים מבית עבדים" (שמות י"ג, י"ד)

תם מה הוא אומר:
"מה זאת –
ואמרת אליו בחזק יד הוציאנו ה'
ממצרים מבית עבדים" (שמות י"ג, י"ד)

טיפש מהו אומר
"מה זאת" (שמות י"ג, י"ד)?
אף את למדו הילכות הפסח
שאין מפטירין אחר הפסח אפיקומן,
שלא יהא עומד מחבורה זו ונכנס לחבורה אחרת

ד ושאינו יודע לשאול
שמות י"ג, ח

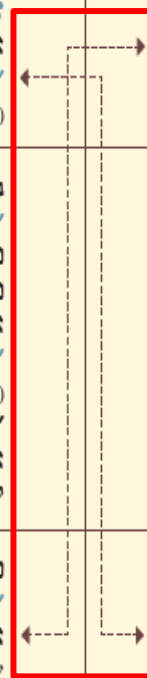
ושאינו יודע לשאול,
את פתח לו שנאמר:
"והגדת לבנך, ביום ההוא לאמר:
בעבור זה עשה ה' לי בצאתי ממצרים"
(שמות י"ג, ח)

ושאינו יודע לשאול
את פתח לו שנאמר:
"והגדת לבנך, ביום ההוא וגו'"
(שמות י"ג, ח)

בן שאינו יודע לשאול
את פתח לו תחילה.
אמר ר' יוסה מתניתא אמרי' כן:
אם אין דעת בבן – אביו מלמדו
(משנה פסחים פ"י מ"ד)

≠

=

הגדה של פסח

Summary & Take Home Messages

1. Systematic approach for the Haggadah
2. Tradition from Generation to Generation & Relevance
3. Education & Teaching Children
4. Four Sons acc/to Moshe Rabbenu (!)

פשוטו של המקראות שנדרשו על ידי חז"ל

5. Midrash Haggadah (= Mechilta) ⇔ Yerushalmi

a. אותו איש

b. Rabbi Chiyah

